

Biskop Atle Sommerfeldt:

STATENS VERDIGRUNNLAG I ET LIVSSYNSÅPENT SAMFUNN

**Foredrag på seminar i forbindelse med Grunnlovsjubileet, Høitorp Fort, Mysen
21.3.2014**

Nyformulert verdiparagraf

Grunnlovens nye § 2, vedtatt 21. mai i 2012, fastslår at for Norge gjelder det at «Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.» Tidligere var den evangelisk-lutherske tro statens religion. Dette kunne gi inntrykk av at Den norske kirke, gjennom sin spesialkompetanse i å tolke den evangelisk-lutherske religion, hadde rett til å overprøve beslutninger fattet av Stortinget som kirken mente var i strid med denne læren. Børre Knudsen prøvde en slik måte å tenke på da loven om selvbestemt abort ble vedtatt. Høyesterett avviste at dette var mulig. Likeledes var det en anakronisme at staten holdt seg med en egen religion. Grunnlovsendingene i 2012 var derfor både nødvendige og riktige og kunne ha vært gjennomført langt tidligere uavhengig av spørsmålet om Den norske kirkes posisjon som statskirke.

Grunnlovens nye verdiparagraf gir oss mulighet for en fornyet samtale om statens verdifundament og hvordan vi kan anvendes dette i konkret lovarbeid og politisk arbeid. Paragrafen gir en felles referanseramme som er forståelig for ulike livssyn, ideologier og religioner og er gjenkjennbart uavhengig av kulturell tilhørighet. Den er derfor vel egnet som basis for denne fornyede samtalen.

De tre kjerneverdiene demokrati, rettsstat og menneskerettigheter gis en tolkningshorisont i den kristne og humanistiske arv. Det er i dynamikken mellom de to hovedelementene og de tre konkretiseringene at verdiforståelsen utvikles. De elementer i den kristne og humanistiske arven som kan knyttes til demokrati, rettsstat og menneskerettigheter videreføres, og det er den humanistiske og kristne arven som begrenser tolkningsmulighetene av de tre konkretiseringene mot andre tradisjoner som bruker disse

begrepene. Forrige århundre erfarte slike andre tolkninger både i nazismen og marxist-leninismen. Selv i dag brukes f.eks. demokratibegrepet i bestemmelsen av Den demokratiske folkerepublikken Korea, bedre kjent som Nord-Korea.

Grunnloven avviser dernest ved sin henvisning til den kristne arv, at statens verdigrunnlag ikke inkluderer religion. Den norske stat har derfor ikke et ensidig sekulært, i betydningen religionsløst, verdigrunnlag. Dette forsterkes ved at «vår humanistiske arv» også inkluderer religion. Dette vil jeg komme tilbake til litt senere. Men først noen refleksjoner om religionen som en privatsak.

Religion er ingen privatsak

Under forhandlingene mellom Arbeiderpartiet og Komintern, det vil si ledelsen i kommunistpartiet i Sovjetunionen på begynnelsen av 1920-tallet, insisterte ledelsen i Kreml på at Arbeiderpartiet måtte anta en ateistisk posisjon i forhold til religionen. Staten kunne ikke ha et bestemt livssyn, men partiet måtte ha det. Arbeiderpartiet motsto presset og definerte religionen som en privatsak for medlemmene, vel vitende om at svært mange av partiets medlemmer var knyttet til et religiøst livssyn, ikke minst i de nye frikirkene. Partiets første stortingsrepresentant hadde jo også vært presten Alfred Eriksen.

Det som i den situasjonen var en posisjon som var ment å beskytte religionen, ble av mange oppfattet som et anti-religiøst standpunkt. Men det gjenspeilet også datidens begrep «personlig kristen» og den delen av den pietistiske og frikirkelige vekkelsen som så med skepsis på et aktivt samfunnsengasjement. De mente at dette brakte fokuset vekk fra himmelen og Jesu snarlige gjenkomst.

Ser vi på de siste hundre årenes historie av stater som har betraktet religionen som en privatsak og som har gitt staten en sekulær forankring, er det påfallende hvor ofte dette har ført til at staten har tydd til autoritære midler for å begrense religionens plass og rolle i det offentlige rom og i den enkeltes daglige liv. Flere stater som har bygget på denne tradisjonen, har vært ansvarlig for store forfølgelser av religionen og religiøse mennesker. Andre stater tillater befolkningens hovedreligion i det offentlige rom, men henviser minoritetene til lukkede og private rom. Andre stater har nøydt seg med autoritære restriksjoner på religionens utfoldelse i samfunnet. Politikere fra de fleste politiske

tradisjoner og land forsøker jevnlig å forvise religiøse aktørers deltakelse i den offentlige debatt bort fra offentligheten og inn i en religiøs sfære avsondret fra samfunn og politikk.

Men religion er ikke bare en privatsak. Religion handler om å gi mennesker en bærekraftig livstolkning, livshjelp og livsretning. Den bygger bro mellom de ytterste, eksistensielle spørsmålene og det livet som hver enkelt og hele samfunnet lever hver dag. Religion handler derfor også om livet i samfunnet, om relasjonene mellom mennesker og om forventingene våre til de som styrer, enten de er valgt eller innsatt på annen måte.

Professor Per Fugellis fem «helsens grunnstoffer» for en god folkehelse (Dagbladet 22.12.2012) viser hvorfor religionen har hatt og har en sentral rolle for folk og samfunn. Fugellis fem grunnstoffer er Verdighet, Handlingsrom for eget liv, Tilhørighet, Mening og Trygghet. Alle fem grunnstoffene er knyttet til religionens tradisjonelle rolle som en integrerende faktor i samfunnet og for menneskene. Religionen forankrer disse grunnstoffene utenfor menneskets egen livskamp, gir derfor menneskene et bærekraftig fundament for livene sine og frigjør dem fra en rastløs leting etter disse fem. Men de må oppdages og de må deles for å kunne gi mennesker og samfunn en god folkehelse. De utfoldes alle i fellesskap. Religionens egen identitet bekrefter dens grunnleggende fellesskaps- og samfunnskarakter ved de sentrale metaforene for religionen som «folk», «kropp» og «hus».

De aller fleste religionene har derfor ambisjoner om å påvirke og forme det samfunnet religionen utfolder seg i. Dersom staten ikke anerkjenner dette, ender den opp med å handle autoritært. Da trues demokratiet, menneskerettighetene krenkes og rettstaten svekkes.

I et slikt perspektiv er verdienes forankring i den kristne og humanistiske tradisjonen et virkemiddel for å sikre at statsmakten, nasjonalt og internasjonalt, ikke er de eneste som har definisjonsmakten over begrepene demokrati, menneskerettigheter og rettsstat. Statens beslutninger må kunne prøves mot et verdigrunnlag som står over den politiske "hensiktsmessighet", og som samtidig egnert seg for bred folkelig samtale.

I Den norske kirkes strid med nazimyndighetene under den tyske okkupasjonen i Norge i 1940-45, var det prinsippene om demokrati og rettsstat som var grunnvullen i kirkens argumentasjon mot naziregimets samfunnsomforming. Og helt siden Bispemøtet i 1968

vedtok den banebrytende uttalelsen: "I menneskerettighetenes år", har menneskerettighetene vært å anse som en del av grunnlaget for Den norske kirkes samfunnsengasjement, og for synet på statens rolle. På årets Kirkemøte vil Den norske kirke på ny bekrefte menneskerettighetenes sentrale posisjon i kirken gjennom vedtak og ved utgivelsen av en helhetlig ressursbok som gjennomgår hvordan kirken i dag forankrer dem teologisk og vil arbeide for realiseringen av dem i samfunnet.

Den norske kirke er derfor godt rustet for aktiv deltakelse i den offentlige samtale om samfunnsutviklingen på grunnlag av den nye § 2. Vi betrakter paragrafens verdier som våre egne og mener at det er en tydelig kontinuitet mellom den tidligere og nåværende § 2. Og vi kan forsikre politiske myndigheter om at vi ikke kommer til å begrense vår rolle til et eget religiøst rom avsondret fra samfunnets utvikling og politiske prosesser.

Tradisjonens betydning for samfunnets verdiforankring

Den amerikanske statsviteren og økonomen Francis Fukuyama publiserte i 1992 en analyse av politiske systemer med tittelen «The end of history and the last man». Hans tese var at sammenbruddet av Sovjet-kommunismen viste at det liberale demokratiet som statsform er sluttpunktet i menneskets sosiokulturelle evolusjon og den endelige formen for organiseringen av det menneskelige samfunns statsform. Kritikken av Fukuyama er i hovedsak knyttet til det som oppfattes som en for endimensjonal og kulturhovmodig historieskriving og perspektiv på dagens verden. Man er slett ikke overbevist om at det liberale demokratiet overviner verken den kinesiske, russiske eller islamistiske statsformen. Han har da også moderert sin analyse senere.

Men det er en annen side av Fukuyamas perspektiv som jeg vil anvende i dette foredraget. Fukuyama ser dagens samfunn og kultur i lys av historien og tradisjonene. Hvorvidt vi lever ved historiens slutt, kan diskuteres, men det kan ikke diskuteres at vi i alle fall ikke lever ved historiens begynnelse.

Store deler av samtidens virkelighetsoppfatning synes nemlig å tenke at historien begynner med den enkeltes inntreden i verden og den nåværende generasjon. Det selvstendige mennesket er blitt et autonomt menneske overlatt til å finne opp kruttet i hver generasjon.

Konsekvensen av et slikt syn er at det blir et argument i seg selv mot menneskers livsoppfatning, at den bygger på skrifter og forestillinger fra fortiden. De britiske ny-ateistene med Richard Dawkins i spissen, er eksperter på den type resonnementer, men vi ser den ofte presentert i mer folkelige varianter som da en kjent svensk skuespiller i et portrettintervju sier at for ham er det utenkelig å slutte seg til en tro som ble etablert i bronsealderen.

En av Fukuyamas skarpeste kritikere er hans lærer, statsviteren Samuel Huntington i hans berømte essay "The Clash of Civilisations", der han hevder at historiens fortsettelse vil bli preget av konflikten mellom folks kulturelle og religiøse identiteter, og i særlig grad konflikten mellom den kristne sivilisasjonen og den muslimske sivilisasjon. Jeg følger Huntington i hans understreking av at kulturell og religiøs identitet er helt nødvendig for å forstå vårt århundre. Han har også rett i at konfliktpotensialet er betydelig. Men jeg vil knytte konfliktpotensialet til en annen analyse av vår tid, nemlig den amerikanske publisisten Thomas Friedmans tese om at vi i vår tid lever i spenningen mellom «The Lexus and The Olive Tree», tittelen på en bok han utga i 1999.

Hans poeng er at globaliseringen innebærer to helt motsatte, identitetsskapende prosesser. På den ene siden søker vi vår identitet i det globale og kontekstløse. Dette var Toyotas grep da de ønsket å konkurrere på det europeiske luksusbilmarkedet. For å konkurrere med BMW og Mercedes, måtte merkevaren bygges opp slik at den ikke ga assosiasjoner til Japan som den gangen enda hadde en eim av billig masseproduksjon. Lexus derimot kommuniserte på en elegant måte en global luksus uten spesiell tilhørighet. Denne måten å danne identitet på fremmes med stor kraft av globaliseringens to viktigste drivkrefter, finansmarkedene og kommunikasjonsrevolusjonen.

Den andre måten å bygge identitet på er motsatt og symboliseres ved oliventreet. Oliventreet har ekstremt dype røtter og lever og vokser gradvis i hundrevis av år. Oliventreet blir svært viktig nettopp fordi så sterke bevegelser driver oss ut i en kontekst- og tradisjonsløs identitet der forskjellene mellom oss utviskes og der alle spørsmål er tillatt bortsett fra dette ene: Hvor kommer du fra? Om det stilles, er det helt irrelevant, det som betyr noe er ikke hvor du kommer fra, men hvor du skal hen. Men nettopp da blir spørsmålet om hvem en er og hvor en kommer fra helt nødvendig.

I dette perspektivet blir ikke identitetskonflikten i vår tid mellom religioner, men mellom en kontekstløs og tradisjonsløs identitet som bygges fra bunnen i hver generasjon tilpasset den globale meta-virkeligheten, og en identitet som bygges på skuldrene av tidligere generasjoner og tradisjoner. Denne konflikten går gjennom hvert menneske, alle religioner og alle samfunn.

Det er ikke mulig å beskrive det norske samfunnets oliventre uten å gi kristendommen og Den norske kirke en helt sentral plass. Det er denne grunnleggende erkjennelsen av kristendommen og kirkens rolle i formingen av dagens samfunn, som Engerutvalget legger til grunn når det inkluderer kirken i det norske samfunnets kulturelle grunnmur (Kulturutredningen 2014, NOU 2013:4):

”Med den kulturelle grunnmuren sikter vi her til den kulturelle infrastrukturen som gir hele befolkningen tilgang til kunst og kulturfaglig kompetanse, deltakelse og opplevelse.” (s. 304)

«Utvalget har valgt å legge vekt på følgende tre arenatyper, fordi vi anser dem som fundamentale for lokalt kulturarbeid: biblioteket, fritidsklubbene og kirkene. Dette er kjernearenaer som på hver sin måte har en solid forankring i norsk kulturarv og politikk, og de er tilretteleggere for meningsdannelse og skapende aktivitet på lokalt plan, for profesjonelle og amatører og ikke minst for publikum” (s. 310)

”Den norske kirke har som folkekirke har en særlig rolle som formidler av kulturarven, slik den er innvevd i kirkebygg og menneskers livsriter. Den norske kirke har en landsdekkende kulturell infrastruktur med tilstedeværelse i alle landets kommuner. Kirken er en viktig arena for kirkemusikk, visuell kunst og andre kulturaktiviteter..... Den fremstår flere steder i landet også som en viktig kulturprodusent. Kirkebyggene er sentrale kulturarvbærende arenaer som utvalget regner som en del av den kulturelle grunnmuren. Utvalget vil fastholde at den kirkelig relaterte kulturarven er et verdifullt grunnlag for identitets- og verdiskapning også i dag.” (s. 312)

I dette resonnetet knytter Engerutvalget sammen Grunnlovens § 2 og § 16 på en måte som knytter statens verdigrunnlag i den kristne arv til kirken som institusjon og fremtredelsesform i lokalsamfunnet, i de første fem hundreår som katolsk kirke, i de neste

fem hundre som luthersk statskirke og i fremtiden som et økumenisk fellesskap av kristne kirker i det nye og kulturelt mangfoldige Norge.

«Vår kristne og humanistiske arv»

Den store utfordringen med å forankre identitet i bestemte tradisjoner, er at det kan stå i fare for å bli nærsynt og eksklusiv. Det er ikke alltid så langt fra en opptatthet av hvor et menneske kommer fra, til en fordomsfull bedømmelse og en avvising av samtale og samkvem med de som kommer utenfra. Særlig krevende kan dette bli dersom «de andre» truer etablerte maktstrukturer og stimulerer til oppbrudd fra tradisjonelle verdier og holdninger. Vi kan gjenkjenne dette i oss selv og våre egne familier, men det gjelder også i større fellesskap.

Den nye paragraf 2 bruker betegnelsen «vår» kristne og humanistiske arv. Flere av oss har akseptert at denne formuleringen kan oppfattes eksklusivt og gjøre denne arven utilgjengelig for innvandrere med en annen religion enn den kristne. Jeg har selv i flere foredrag antydnet at «vår» kan erstattes av «den».

En ny debatt om grunnlovens verdiformulering er imidlertid lite hensiktsmessig. Ønsket om en slik debatt viser manglende respekt for demokratiske prosesser og beslutninger. Det minner også litt for mye om kunnskapsorganisasjonenes grunnleggende aversjon for å akseptere en beslutning og heller se den som utgangspunkt for en ny debatt. Mer konstruktivt, og demokratisk, er det å diskutere hvordan beslutningen skal forstås og anvendes. I dette tilfelle må vi derfor undersøke nøyere om hvorvidt «vår» må forstås eksklusivt av våre nye landsmenn og kvinner.

Henrik Wergeland skrev seg inn i Norges historie som en person som kjempet for at det selvstendige Norge måtte være et inkluderende samfunn med rom for ulike religioner. Hans kamp mot jødeparagrafen er vel kjent. Mindre kjent er kanskje at han også inkluderte islam i sin tenkning. I diktsamlingen «Jøden» fra 1942 inkluderte han et dikt med tittelen «De tre» som forteller om et møte i en oase langt inne i den syriske ørkenen. En sen ettermiddag møtes en mulla, en rabbiner og en kristen munk i denne oasen. Alle har reist langt, og de snakker vennlig med hverandre før de alle tre sovner under oasens trær. Da morgensolen

brøt frem i all sin skjønnhet «vilde enhver av dem hilse Gud på sin maade; men ak! Enhver av dem frygtede for at saare de to andre. De hadde vundet gjensidig Agtelse for hverandre under aftenes samtale; men nu – hvorledes skulde den gode Mullah kunne lydeligen paakalde Allah uden at forstyrre Nazaræerens og den jødiske Troeslærers Andagt, og omvendt...ingen bøn, ingen lovsang tonede fra de frommes læber...Da paa engang begynder fra Platanens Krone, fra samme Gren, en Bogfink, en Drossel og en blodhalet Vipstjert sin Morgensang. Bogfinkens klare triller sammenhvirvledes med de andre tvendes til et herlig jublende Kor. «Hvi dvæler vi Brødre?» sagde de alle tre...Og pludselig med eet, som fra Fuglene ovenover dem, udbrød de alle tre, med et kjærligt Øiekast til hverandre, hver på sin vis, i en lovsang til deres og alle Tings Skaper.» De gikk hver for seg... Men da de var kommet et Stykke du i ørkenen, var det som om samme Tanke stansede dem, og bragte dem til at kaste et Blik tilbake paa den gjæstmilde Platan....Den tanke gjennomfôr dem alle tre: hvad, om Fuglene, som lærte oss at tilbede i Sandhed, vare tre engl, neddalede fra Himlen, fordi de ynkedes over vor Skrøbelighed?..»

Henrik Wergeland, hvis betydning for utviklingen av tradisjonsverdiene i det norske samfunn ingen vil sette spørsmåls tegn ved, finner det altså fullt mulig å inkludere andre religioner i et felles vi. Dette forsterkes av at islam uten tvil har en betydelig, og kanskje avgjørende rolle i utviklingen av europeisk og derfor norsk humanisme. Renessansen er grunnlaget for denne humanismen, og den var tuftet på en gjenoppdagelse av den klassiske, greske filosofi. Disse greske tekstene kom til middelalderens Europa gjennom oversettelser fra gresk til arabisk av muslimske lærde og deretter oversatt til latin. Det islamske Spania ble en meget sentral bidragsyter til ornamentikken i europeisk og ikke minst norsk folkekunst og treskjærerarbeid, og de islamske lærde bidro sterkt til å sette utforskning og lærdom i høysetet. Det var herfra tradisjonene, med kristne teologer og vitenskapsmenn grunnlaget ble lagt for den ikke-religiøs vitenskap De var også en viktig bro til kinesisk filosofi, inkludert buddhismen, og overtok de kristne nestorianske tradisjonenes kontakt med disse kulturene.

Nå kan man innvende at dette innebærer en oppløsning av det spesifikt norske ved vår kulturelle grunnmur. Det er en grov feilslutning. Både den kristne og den humanistiske arven kan ikke tenkes uten sin interaksjon med strømninger utenfor Norge. Men disse blir mottatt og transformert til det som i dag fremstår som vår nasjonale arv som er særegen og felles.

Det vil være en fatal feilslutning om vi i dette, av alle, århundre skulle lage gjerder rundt oliventreet vårt som hindrer mennesker og impulser utenfra fra å komme til oss og påvirke oss. Slik har det i så fall ikke vært siden steinalderen. Det er ingen grunn til å vende tilbake dit.

Livssynsåpent samfunn og livssynsnøytral stat?

Ståsettutvalget vil ikke privatisere religionen. Tvert om legger utvalget et nytt og kreativt grep for å inkludere religionen som en positiv samfunnsfaktor som er med på å integrere det nye Norge. Deres utredning innebærer den intellektuelle og forhåpentligvis også politiske begravelse av forestillingen om et "verdinøytralt" eller "livssynsnøytralt" samfunn. Utvalgets visjon om et "livssynsåpent samfunn" er nyskapende og legger en meget konstruktiv basis for fremtiden, inkludert de åtte prinsippene utvalget etablerer for et slikt samfunn. Den største svakheten i utvalgets tenking ligger i en reduksjonistisk religionsforståelse som gjør religionen til en underavdeling av «livssyn» og lukker den inne i en ensidig kognitiv beskrivelse.

Utvalget kombinerer det livssynsåpne samfunnet med ideen om den livssynsnøytrale stat. På denne måten mener utvalget å komme til rette med at religion og livssyn skal ha en positiv rolle i utformingen av det gode samfunn, samtidig som man ivaretar at staten er nøytral og likebehandler alle tros- og livssynsamfunn. Utvalget forlater tanken om at religion bare er en privatsak, men opprettholder tanken om en religionsløs stat. Konsekvent nok går de derfor i mot Grunnlovens ulike formuleringer som knytter staten til den kristne arv og gir Den norske kirke rollen som Norges folkekirke.

Det utvalget ikke kommer til rette med er at en "livssynsnøytral" stat i realiteten har et livssyn der bare det humanetiske og sekulære livssyn får lov å flagges. Også i den internasjonale debatten går tankene om en sekulær og en livssynsnøytral stat over i hverandre.

I sin milde form kan tanken om en livssynsnøytral stat føre til krav om forbud mot skolegudstjenester i høytidene, eller forbud mot at trossamfunn kan utføre oppgaver på vegne av staten, som for eksempel gravferdsforvaltning og vigselmyndighet. I andre

samfunn fører dette til mer autoritære grep fra staters side helt inn i forfølgelse og forbud, slik vi har sett det i flere arabiske og kommunistiske land.

Det er imidlertid ikke nødvendig at staten er livssynsøytral for å sikre et livssynsåpent samfunn og realisere Stålsettutvalgets åtte prinsipper. Derimot er faren stor for uheldige konsekvenser når en skjelner så skarpt mellom de verdier som lever i samfunnet og de verdiene som staten har. Da kan det oppstå et demokratiproblem fordi befolkningen ikke kjenner seg igjen i statens verdier, illustrert f.eks. ved dem som beklaget at folk valgte kirkene som sted for den offentlige sorgen etter 22. juli 2011.

I et globalt perspektiv er det uheldig dersom religionsfrihet knyttes til en slik statstenkning. Det avgjørende er at Staten gir minoritetene rom til praktisering og ytring av sine overbevisninger, og at mennesker har anledning til å forlate sin egen religion og slutte seg til en annen. Denne grunnleggende friheten må ikke med nødvendighet knyttes til en sekulær statsdannelse. Den kan utmerket godt realiseres i et samfunn der staten er knyttet til en bestemt religion, slik situasjonen faktisk er i dagens Norge.

I dagens norske samfunn er det store flertallet knyttet til et religiøst trossamfunn. I følge Liv Taule i Statistisk Sentralbyrå (Samfunnspeilet 1/2014) er ca 84 % av befolkningen knyttet til et religiøst trossamfunn, og noe i underkant av 2% til et ikke-religiøst livssynssamfunn. Resten er uorganisert, og denne gruppen vokser. Den norske kirke har flere medlemmer i dag enn i 1969, selv om den relative andelen er sunket med 20 %. I dette bispedømme er forøvrig antall gudstjenestedeltagere og medlemmer økende, om enn svakere enn befolkningsøkningen.

Men vi har sett en betydelig nedgang i folks deltagelse i gudstjenester i Den norske kirke de siste 20 årene, og alt for mange av våre medlemmer bærer ikke barna sine til dåp. Men det er fortsatt 5 ganger så mange deltagere i Den norske kirkes gudstjenester enn det er som går på fotballkamp i løpet av et år – et antall som for øvrig synker dramatisk. I tillegg kommer de som deltar i begravelser og vigslor, samt de som deltar i andre kristne trossamfunns gudstjenester og andre religioners seremonier. Folks bruk av kirkerommet i forbindelse med kriser, den store oppslutningen om skolegudstjenester i forbindelse med høytidene, mange forskjellige aktiviteter i løpet av uken og tilstrømmingen til kirkekonserter gjør også at det store flertallet av befolkningens livsoppfatning vanskelig kan beskrives som religionsløst.

Nedgangen i oppslutning må også sees i lys av den ekstremt religionskritiske offentligheten i Norge de siste 50 år. Ser en dagens virkelighet i lys av det religionssociologene trodde på slutten av 60-tallet, er det oppsiktsvekkende at så mange fortsatt knytter seg til religionene, på tvers av "meningselitens" (sociologen Peter Bergers betegnelse) profetier om at religionene har mistet sin betydning for moderne mennesker. Når så mange i vårt samfunn slutter seg til Den norske kirke, andre kristne kirker og andre religiøse trossamfunn, er det lite relevant å beskrive det norske folk som gjennomsekularisert i betydningen «Gud- og religionsløst». Liv Taules konklusjon er følgende: «Foreliggende statistikk kan si noe om religiøse holdninger og kirkelige handlinger og kan tolkes dithen at det norske samfunnet er i endring. Likevel er det vanskelig å gi en «sekulariseringsindeks» og entydige svar på hvor langt sekulariseringen er kommet, på grunn av kompleksiteten i spørsmålet og for lite kunnskap som foreligger».

Sekularisering er slett ikke et entydig begrep og i en luthersk og protestantisk tradisjon er det også et positivt begrep. Men fordi det i den alminnelige begrepsbruk knyttes til fravær av religion – noe også Stålsettutvalget gjør - er det etter min oppfatning langt mer fruktbart å tale om et pluralistisk samfunn der menneskene og samfunnet har flere identiteter som eksisterer samtidig og som ikke med nødvendighet oppleves konfliktfylt. Det enkleste eksempelet er at de aller fleste av oss aksepterer en ikke-religiøs medisin ulikt hva som var mulig for 500 år siden, samtidig som vi oppfatter oss som religiøse. Vi aksepterer også at produksjonen av biler eller datamaskiner ikke skjer ved guddommelig forsyn og inngrep, ulikt tidligere tiders forestillinger om arbeidsprosesser knyttet til landbruket. Peter Berger og Nobelprisvinneren Amartya Sen er av dem som har fremmet en slik forståelsesramme. Konklusjonen blir at en verdiparagraf i staten Norges grunnlov som ikke inkluderer religion, både den spesifikke majoritetsreligionen og de vidt forgrenede religiøse røttene til den humanistiske arven, ikke vil favne folkets verdifundament i dagens Norge.

Konklusjon:

Grunnlovens nye verdiparagraf viser en farbar vei for utformingen av det pluralistiske norske samfunnet i vårt århundre og løser det nødvendige samsynet mellom forankring og inviterende mangfold på en god måte. Den tar høyde for at det store flertallet av befolkningen, også i det nye Norge, har religion som en del av sin forankring og identitet.

Det hviler da et særlig ansvar på oss som tilhører den tradisjonelle og aktuelle majoritetsreligionen og religiøse majoritetsinstitusjonen å være med å forme et slikt samfunn Grunnlovens verdiparagraf formulerer, og sikre at staten ikke forviller seg inn i en konturløs nøytralitet som svært lett kan få autoritære overslag. Klarer vi dette sammen uavhengig av ståsted, gir vi et viktig bidrag til den globale samtalen om hvordan samfunn og stat skal klare å utvikle en fremtid som gir rom for tradisjon og mangfold i globaliseringens tidsalder. Da kan vi bidra til å overvinne tendensen til enten å fremme en tradisjonsløs global identitet eller å forskanse seg bak kulturelle, innvandringspolitiske eller fysiske murer og gjerder.